

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

INFORMATION SUPPORT ANTI-CORRUPTION IN THE ACTIVITY OF FISCAL STATE OF UKRAINE

Литвин Н.А.,
к.ю.н., старший науковий співробітник,
доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
Університет державної фіскальної служби України

У статті досліджено окремі аспекти інформаційного забезпечення протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України. Зазначено, що недосконалість інформаційного забезпечення протидії корупції є одним із найважливіших чинників складної ситуації з корупцією в Україні. Розкрито поняття корупції як криміногенної категорії. Визначено суб'єктів протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України, до яких зараховано Національне антикорупційне бюро України, Службу безпеки України, Національне агентство з питань запобігання корупції, органи внутрішніх справ, органи прокуратури, Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Раду національної безпеки і оборони України, Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції, Головне управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України, Міністерство юстиції України, громадські організації, діяльність яких має антикорупційну спрямованість. Розглянуто основні етапи процесу протидії корупції вищезазначеними суб'єктами. Проаналізовано діяльність Головного управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України щодо запобігання та протидії корупції в органах зазначеної служби в органах Державної фіскальної служби України, під яким розуміється автоматизована система даних і способів їх обробки, що дають змогу виявити реальний стан корупційних виявів в органах Державної фіскальної служби України, а також з'ясувати причини й умови, які сприяють виявам цього негативного явища, з метою з'ясування його тенденцій для ефективного здійснення необхідних заходів щодо запобігання чи протидії йому. Розкрито значення інформаційного забезпечення протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України та подано шляхи його використання. Проаналізовано вимоги до інформації, яка надійшла, про корупційне правопорушення, а саме: достовірність інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції, необхідність і достатність її обсягу, своєчасність передачі й подання. Визначено роль інформаційної безпеки в діяльності суб'єктів, які протидіють корупції в органах Державної фіскальної служби України. Зроблено висновок, що метою інформаційного забезпечення протидії корупції в діяльності органів Державної фіскальної служби України є всебічна інформаційна підтримка діяльності підрозділів цієї служби, спрямована на запобігання вчиненню корупційних правопорушень на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів.

Ключові слова: корупція, інформаційне забезпечення, правові засади, Державна фіскальна служба, антикорупційне законодавство.

В статье исследованы отдельные аспекты информационного обеспечения противодействия коррупции в органах Государственной фискальной службы Украины. Отмечено, что несовершенство информационного обеспечения противодействия коррупции является одним из важнейших факторов сложной ситуации с коррупцией в Украине. Раскрыто понятие коррупции как криминальной категории. Определены субъекты противодействия коррупции в органах Государственной фискальной службы. Рассмотрены основные этапы процесса противодействия коррупции вышеупомянутыми субъектами. Проанализирована деятельность Главного управления внутренней безопасности Государственной фискальной службы Украины относительно предотвращения и противодействия коррупции в органах указанной службы и определено влияние информационного обеспечения на эту деятельность. Дано определение информационного обеспечения противодействия коррупции в органах Государственной фискальной службы Украины и приведены пути его использования. Проанализированы требования к информации, поступившей о коррупционном правонарушении. Установлена роль информационной безопасности в деятельности субъектов, которые противодействуют коррупции в органах Государственной фискальной службы Украины.

Ключевые слова: коррупция, информационное обеспечение, правовые основы, Государственная фискальная служба, антикоррупционное законодательство.

Some aspects of information support for combating corruption in the State Fiscal Service of Ukraine disclosed in this scientific article. Imperfect information support for combating corruption is one of the most important factors in a complex situation with corruption in Ukraine. Corruption investigated as a crime category. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the National Agency for prevention of corruption, internal affairs agencies, prosecutors, anti-corruption prosecutor's office, the National Security and Defense Council of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine on Prevention and Combating Corruption, Department of Internal Security of the State fiscal service of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine, public organizations whose activities are defined as anti-corruption focus subjects combating corruption in the State fiscal service. Author examines the main stages of combating corruption aforementioned subjects. We have analyzed the activities of the Main Department of Internal Security of the State Fiscal Service of Ukraine on preventing and combating corruption in the service, and the influence of information support for these activities. The author provided the definition of information support for combating corruption in the STS Ukraine, which refers to the automated system of data and methods of treatment that allow to detect the real state of corruption in the bodies of DFS Ukraine, and to identify the causes and conditions conducive to the manifestation of the negative effects of to determine its trends for effective implementation of the necessary measures to prevent or counteract it. It revealed important information support for combating corruption in the STS and Ukraine are ways to use it and analyzed the information requirements that came about corruption offense, namely the reliability of information on potential threats and corruption, necessity and sufficiency of its scope, timeliness and transmission performance. The author shows the role of information security in subjects who oppose corruption in the State Fiscal Service of Ukraine. Was determined that purpose of information support against corruption in the activities of the State Fiscal Service of Ukraine is a comprehensive information support of units of the service aimed at the prevention of corruption offenses based on complex organizational, legal, technical, program and other activities.

Key words: corruption, information, legal principles, State Fiscal Service, anticorruption legislation.

Сьогодні в умовах, коли держава переживає важку соціально-економічну кризу, корупція фактично уразила всі сфери функціонування українського суспільства, що призвело до підвищення рівня криміногенної ситуації, пов'язаного з корупційними виявами в діяльності органів державної ви-

конавчої влади. Більше того, корупція порушує принципи верховенства права, підриває довіру до влади, відповідно, авторитет держави в міжнародному співтоваристві. За умови відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства, застосування новітніх форм і методів такої

протидії вона (корупція) здатна до ще більшого поширення й інтеграції в усі основні сфери суспільних відносин у державі [1, с. 114].

Проблема протидії корупції в органах влади, зокрема в тих, що здійснюють політику держави у фінансовій сфері, завжди була та залишається однією з головних, оскільки є дуже важливим питанням, що гостро стоїть перед Україною, адже саме Державна фіскальна служба України (далі – ДФС України) займається безпосередньою реалізацією державної податкової й митної політики, вияви корупції в цьому державному органі загрожують фінансово-економічній стабільності держави.

Проблему різних аспектів протидії корупції в органах державної влади та її інформаційного забезпечення досліджували такі вчені, як Г.А. Аванесов, О.М. Бандурка, Д.Н. Бахрах, В.Т. Білоус, Ю.П. Битяк, З.С. Варналій, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Калужний, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, А.Г. Лекарь, М.І. Мельник, С.В. Невмержицький, А.М. Новицький, М.І. Хавронюк, В.К. Шкарупа, Ф.П. Шульженко, І.І. Яцьків та ін. Разом із тим усебічний і безперервний розвиток інформаційних технологій і необхідність їх використання в зазначеній сфері дають зрозуміти, що ця проблема потребує нового підходу до її вирішення.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, яка ратифікована Україною у 2005 році, визначає корупцію як «прямі чи опосередковані вимогання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [2].

На нашу думку, корупцію необхідно розглядати як криміногенну категорію. Так, О.В. Шута зазначив, що корупція як кримінологічна категорія охоплює лише ту частину корупційних діянь, які законом визнаються злочинними, тобто до якої зараховують злочини осіб, офіційно залучених до управління, які використовують у будь-який спосіб надані їм за статусом можливості для незаконного отримання особистої вигоди. Проте існують і правопорушення, які не є злочинами, але є корупційними правопорушеннями [3].

Водночас із кримінально-правового погляду А.Ф. Волобуєв запропонував комплекси взаємопов'язаних злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами з метою отримання матеріальної вигоди та з використанням легальних форм господарської діяльності, називати злочинними технологіями збагачення (технологіями злочинної діяльності). Учений виокремив основний і вторинні (підпорядковані) злочини, які визначають структуру злочинної технології збагачення [4, с. 33].

Отже, ми підтримуємо наведені твердження й вважаємо, що кримінальні правопорушення корупційного спрямування, як правило, вчиняються в сукупності з іншими злочинами, що є своєрідним засобом (інструментом) досягнення єдиної злочинної мети – збагачення за рахунок фізичних або юридичних осіб, функціонування яких безпосередньо чи опосередковано пов'язане з виконанням посадовими та службовими особами своїх повноважень.

Необхідно зазначити, що корумповані зв'язки серед посадових осіб державних органів є латентними, що посилює ступінь суспільної небезпеки корупції й вимагає розробки дієвих науково-обґрунтованих теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо виявлення та протидії корупції в сучасних умовах, що, у свою чергу, передбачає такі заходи з боку суб'єктів контролю (нагляду) в різних сферах суспільного життя, як планування, збір інформації, аналіз, вивчення, співпраця з іншими відомствами, обмін зарубіжним досвідом тощо [1, с. 30].

Отже, серед ефективних заходів протидії корупції в органах державної влади ми відзначаємо серед інших збір, аналіз і вивчення інформації. Тобто підвищення ефектив-

ності діяльності суб'єктів протидії корупції вимагає подальшого вдосконалення засобів і методів протидії на основі використання сучасних інформаційних технологій і подальшої розробки й упровадження новітніх автоматизованих систем або, інакше кажучи, інформаційного забезпечення.

Під суб'єктами протидії корупції в органах ДФС України варто розуміти визначених на нормативно-правовому рівні осіб, котрі здійснюють завдання із протидії корупції в зазначеній сфері шляхом активного використання законодавчо закріплених повноважень (комплексу прав та обов'язків), за допомогою яких вони чинять регулювальний вплив на такі правовідносини [1, с. 76].

Ми підтримуємо думку О.І. Добровольського, який суб'єктів протидії корупції в органах ДФС України поділив на дві групи:

1) суб'єкти, які безпосередньо реалізують державну політику у сфері протидії корупції в зазначеній галузі: Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України, Національне агентство з питань запобігання корупції, органи внутрішніх справ, органи прокуратури.

2) суб'єкти, які опосередковано реалізують заходи протидії корупції в органах ДФС України: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Рада національної безпеки і оборони України, Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції, Головне управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України, Міністерство юстиції України, громадські організації, діяльність яких має антикорупційну спрямованість («По боротьбі з корупцією та незаконною діяльністю», «Центр протидії корупції» тощо).

У процесі протидії корупції вищезазначеним суб'єктам необхідно враховувати основні етапи процесу такої протидії, а саме:

1) збір та обробка інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції в органах ДФС України;

2) аналіз інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції в органах ДФС України;

3) прийняття керівних рішень з метою вжиття ефективних інформаційно-правових заходів протидії корупції в органах ДФС України.

На основі поданих етапів процесу протидії корупції в органах ДФС України надамо визначення поняття інформаційного забезпечення протидії корупції в органах ДФС України. Так, інформаційне забезпечення протидії корупції в органах ДФС України – це автоматизована система даних і способів їх обробки, що дають змогу виявити реальний стан корупційних виявів в органах ДФС України, а також визначити причини й умови, що сприяють виявам цього негативного явища, з метою визначення його тенденцій для ефективного здійснення необхідних заходів щодо запобігання чи протидії йому.

Саме інформаційне забезпечення протидії корупції в органах ДФС України дає змогу:

1) постійно підвищувати рівень ефективності керівництва підрозділами, що здійснюють протидію корупції;

2) знижувати вплив суб'єктивних факторів на процес прийняття рішень щодо заходів протидії корупції;

3) здійснювати контроль за дотриманням працівниками підрозділів, що здійснюють боротьбу з корупцією, законодавства під час проведення оперативно-розшукових заходів;

4) повніше використовувати електронні фонди і джерела інформації з метою протидії корупційним правопорушенням;

5) здійснювати раціональну розстановку сил і засобів відповідних підрозділів у процесі протидії корупції;

6) ефективніше взаємодіяти в процесі розслідування корупційних правопорушень;

7) підвищувати якість розроблення відомчих підзаконних нормативно-правових актів.

На виконання вимог чинного законодавства й відомчих нормативних актів щодо забезпечення запобігання та протидії корупції в структурі ДФС України функціонує Головне управління внутрішньої безпеки, основними завданнями й функціями якого є такі:

- організація заходів із запобігання корупції та контроль за їх реалізацією в органах ДФС, її територіальних підрозділах;
- надання посадовим особам органів ДФС роз'яснень стосовно дотримання положень антикорупційного законодавства;
- розгляд звернень громадян, їхніх об'єднань, суб'єктів господарювання стосовно можливих або вчинених корупційних, пов'язаних із корупцією або інших порушень у галузі службової діяльності посадових осіб органів ДФС.

На виконання визначених завдань цим Управлінням протягом 2016 року проведено комплекс заходів щодо запобігання кримінальним і адміністративним корупційним правопорушенням в органах ДФС в областях і виявлення їх. За вказаний період у напрямі профілактики здійснено заходи щодо запобігання вчиненню посадовими особами корупційних правопорушень, а саме: проведено лекції, наради, індивідуальні бесіди в структурних підрозділах щодо роз'яснення антикорупційного законодавства, запобігання фактам хабарництва, дотримання трудової дисципліни, норм професійної етики, деяким працівникам служби винесено офіційні застереження про недопущення вчинення протиправних дій. Щодо інформаційного забезпечення профілактичної діяльності, то з метою забезпечення відкритості й прозорості діяльності управління опубліковано велику кількість матеріалів у пресі та Інтернет-мережі по областях, здійснено трансляції інформаційних повідомлень по телебаченню й радіо на антикорупційну тематику.

Разом із тим важливим фактором використання результатів інформаційного забезпечення запобігання виявам корупції в органах ДФС України є своєчасне реагування на повідомлення громадян, засобів масової інформації, результати соціологічних досліджень про корупційні діяння й інші протиправні дії посадових осіб, поширеність корупції в окремих відомствах. Необхідно зазначити, що створення умов, які б обмежували безпосередній контакт із клієнтом і так унеможлилювали скоєння корупційних діянь працівниками органів ДФС, є одним із головних напрямів цих органів. Інформація, яка надійшла про можливість скоєння або вже скоєне корупційне правопорушення, має відповідати визначеним вимогам, а саме: достовірність інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції, необхідність і достатність її обсягу, своєчасність передачі й подання з метою швидкого, повного та об'єктивного застосування заходів у сфері протидії корупції. Для всебічного уявлення про ці вимоги проаналізуємо їх.

Так, закономірність і адекватність інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції в органах ДФС визначають як достовірність результатів аналізу, правильність, обґрунтованість висновків і пропозицій у сфері протидії корупції. У свою чергу, використання недостовірних даних чи їх викривлення спотворюють уявлення про реальний стан і тенденції розповсюдження корупції й призводять до застосування помилкових заходів запобігання чи протидії цьому виду правопорушення. Тому вся інформація, яка буде використовуватися в процесі аналізу стану корупції в органах ДФС України, має бути ретельно перевірена.

Варто зазначити, що необхідність інформації означає, що для ефективної протидії корупції потрібно мати всю необхідну інформацію щодо потенційних загроз і виявів корупції в органах ДФС України. Недостатність даних про стан і тенденції корупційних виявів може призвести до неправомірних рішень щодо застосування інформаційно-правових заходів протидії корупції. Водночас надлишок інформації також має свої «мінуси», оскільки при цьому збільшується період використання даних і проведення їх аналізу, що зумовлює несвоєчасність застосування заходів протидії корупції.

Вимоги щодо своєчасності реєстрації й передачі інформації щодо потенційних загроз і виявів корупції в органах ДФС України пов'язані з необхідністю скорочення розриву в часі між виявленими фактами корупційних правопорушень і застосуванням ефективних заходів, спрямованих на протидію корупції. Несвоєчасність інформації знижує ефективність заходів щодо протидії корупції.

У процесі використання інформації під час проведення заходів щодо протидії корупції в органах ДФС важливе місце посідає інформаційна безпека. У цьому сенсі серед заходів, що, на нашу думку, підвищать ефективність роботи Головного управління внутрішньої безпеки ДФС України, заслуговує на увагу пропозиція А.В. Шапки, яка пропонує з метою забезпечення високого рівня інформаційної безпеки органів ДФС, виявлення і протидії загрозам і правопорушенням, що вчиняються в інформаційній сфері, вдосконалити повноваження Головного управління внутрішньої безпеки ДФС України для зменшення можливості вчинення несанкціонованих дій з інформацією посадовими особами вказаного органу під час адміністрування податків, зборів і платежів шляхом створення програмного забезпечення «Електронний журнал безпеки» в інформаційній системі (далі – ІС) «Податковий блок», за допомогою якого стане можливим фіксувати дії користувачів ІС «Податковий блок» і її інтегрованої автоматизованої системи «Перегляд результатів зіставлення» під час вибірки даних у системі, а також дій під час відкриття й перегляду електронних документів. Переглядати інформацію щодо користувачів матиме повноваження лише Головне управління внутрішньої безпеки ДФС України [5, с. 63–64].

Погоджуючись із цією пропозицією, потрібно вказати на те, що за допомогою таких змін мінімізуються можливі несанкціоновані втручання в роботу ІС як посадових осіб органів ДФС, так й інших осіб, здатних на корупційні діяння в цій сфері.

Із вищевказаного можна зробити висновок, що інформаційне забезпечення протидії корупції в органах ДФС України має відповідати таким принципам: цілісність, вірогідність, контроль, захист від несанкціонованого доступу, мінімізація введення й виведення інформації. Використання інформаційних технологій у процесі обробки інформації суттєво підвищує оперативність протидії корупції, розширює перелік можливих заходів такої протидії. Метою інформаційного забезпечення протидії корупції в діяльності органів ДФС України є всебічна інформаційна підтримка діяльності підрозділів цієї служби, спрямована на запобігання вчиненню корупційних правопорушень на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добровольський О.І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України : дис. ... кан. юрид. наук / О.І. Добровольський. – К., 2015.
2. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 16 березня 2005 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2476-15>.
3. Шута О.В. Проблема визначення корупційних правопорушень як правопорушень у сфері економіки / О.В. Шута // Наука і правоохорона. – 2011. – № 4. – С. 121–123.
4. Протидія економічній злочинності / [П.І. Орлов, А.Ф. Волобуєв, І.М. Осика, Р.Л. Степанюк, І.М. Зарецька, Е. Картер, Р. Ворнер]. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 568 с.
5. Шапки А.В. Адміністративно-правові засади забезпечення інформаційної безпеки в діяльності в органах Державної фіскальної служби України : дис. ... канд. юрид. наук / А.В. Шапка. – К., 2015.